

Կորովալանջ կըրկին առիւծք դէմ ընդ դէմ
Խիզախ ու անյագ պըշնուն յիրար բոցաճեմ,
Եւ այրն առիւծ թռուցեալ անդէն սըլաք սուր՝
Վիաթաւալ դընէ զգազանն առաթուր : —

Ի ժայռ մենիկ յեցեալ յայնժամ սկայաբար
Ի Բաբելոն կոյս արձակէ հզօր բարբառ .
Երկ Եւթրովթ , անհուն դաշտաց տիրող տէր ,
Ինդ իս մըրցիլ գայր նահատակ անվէհեր ,
Օ՛ ի շանթատիպ իմոյ սլաքիս ձիգ ի թափ
Ի զհայ անուան ցուցանէի մեծ սարսափ ,
Եւսպէս գոչէր հայկազնըն հին սըրտաթունդ ,
Եւ ի յակճիւ մընայր Սասիս լուռ ու անքոյթ :

Ո՛վ այր հըզօր , զոյգ կայծականց երկնառաք ,
Եւր անվըկանդ , տան թորգոմոյ պահպանակ .
Ինդ արուծիւնս քո հրաշազան բիւրաբիւր
Յերկնից կամար աստեղք հիացան լուսասփիւռ .
Եւծիւ հռովմայ , բըռունք Պարսից ահադէմ
Ի քոց նետից շաչիւն՝ փախեան տարադէմ :
Ինդ մըրցանաց քոց հրաշալեաց ո՞ր պըսակ ,
Ո՞ր սարդենիք անմահ փառաց նըշանակ :
Օ ազատափայլ ճակատ քոյին՝ մըրըկայոյզ
Թէ էր երբէք պսակել ի թագ շանթահիւս՝
Եւն լոկ արժան քեզ եւ անմահ շուք փառաց ,
Եւրժան սլաքացդ , ո՛վ դու հայկազն յաղթազգեաց :

ԳԵՈՐԳ ԱՊՏՈՒԼԼԱՅԵԱՆ

Աշ . Ռափ . Վարժ .

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Խեծն Պետրոս : (Տես երես 111)

Ին ժամանակները Տաճիկները զինա-
դադարումը վերցընելով՝ սկսան պատե-
րազմիլ Սեծին Պետրոսի հետ , որն որ
Բրութ գետին ափանցը վրայ (1711-ին)
այնպիսի դըքով մը պաշարուեցաւ ա-
նոնց բանակէն , որ առանց տարակուսի
ձեռք պիտի իյնար : Երբոր բոլոր Ռու-
սերը սարսափած կեցեր էին , Վատա-
րինէ կայսրուհին մարդ խրկեց դաշնա-
կցելու Պալթաճը Սէհէմմէտ փաշա
մեծ վեզիրին հետ . դաշանց պայման-

ները շահաւոր ըլլալուն , վեզիրն ընդու-
նեցաւ զանոնք , ու ասանկով ազատե-
ցաւ կայսրը : Եւ դիպուածիս յիշատակ՝
Պետրոս ուզեց որ կայսրուհին Ս . Կա-
թարէնէայ կարգը հաստատէ , և անոր
գահազլուին ըլլայ , ու կանայք միայն
կարենան մտնալ անոր մէջ :

Իր տերութեան մէջ խաղաղութիւ-
նը հաստատուելով , դարձեալ ձեռք
զարկաւ ճամբորդութիւներու : 1715-ին՝
Վոբէնհակ կեցաւ քիչ մը ատեն , և
Տանիմարդայի ու Սուեիոյ ծովեզե-
րեայ տեղուանքները քննեց . ետքը հո-
լանտա գնաց , ու անկէ ալ 1717 տա-
րւոյն՝ Վաղղիա : Բարիզ եղած ժամա-
նակը՝ Սորպոնի եկեղեցւոյն մէջ երբոր

Սփյուռնիէօ ծիրանաւորին տապանը տե-
սաւ, գնաց գրկեց անոր արձանը, ու
ըսաւ. « Սվ պաշտօնեայդ մեծ, ինչո՞ւ
իմատենս չծնար. իմ կայսերութեանս
կէսը քեզի կու տայի, որպէս զի մէկալ
կէսը կառավարելու կերպը սորվէի », 1
Պետրոս Ռարիզու մէջ բնութեան ու
արուեստի գեղեցկութիւնները տեսնե-
լու միայն չպարտապեցաւ. դաշնադրու-
թիւն մը առաջարկեց ինքը () ուլէանի
դքսին, որ հաւասարապէս օգտակար
կրնար ըլլալ թէ՛ Վաղղիոյ և թէ՛ Ռու-
սիոյ : Իր մտածութիւնն էր՝ միաբանիլ
Վարդոս ԺԲ Սուեաթիոյ թագաւորին
հետ, որ իրեն մեծամեծ նահանգներ
կու տար, Վանեաց ձեռքէն վերցընել
Պալդիկ ծովուն իշխանութիւնը, տկա-
րացընել զՆագղիացիս քաղաքական պա-
տերազմով մը, և հիւսիսային երկիր-
ներու բոլոր վաճառականութիւնը Ռու-
սաստան ամփոփել, որն որ Վաղղիոյ
վաճառականութեանն ալ բարգաւա-
ճելուն պատճառ կ'ըլլար : Ինքը կ'ու-
զէր նաև Ստանիսլաւոս թագաւորը վե-
ճի ձգել տալ () գոստոս թագաւորին
հետ. որպէս զի երբոր երկու կողմէն
գժտութիւնը բորբոքի, ինքը մէջտեղ
մտնայ ու իր օգտին պահանջածին հա-
մեմատ՝ գրգռէ կամ իջեցընէ զան : Իս
տեսութիւններով՝ առաջարկեց () ու-
լէանի դքսին, որ միջնորդ ըլլայ ընդ
Սուեաթիա և ընդ Ռուսաստան, և դար-
ձեալ՝ թէ փաստողական դաշնակցու-
թիւն մը հաստատուի աս պետութիւն-
ներուն ու Սպանիոյ հետ : Իս դաշնա-
դրութիւնը, որ Լաբոպիոյ բաղդը Վաղ-
ղիոյ ձեռքը կու տար, ընդունելի չեղաւ
() ուլէանի դքսին, կամ մանաւանդ թէ
ըսենք՝ Տիւպուայի, որ կը շարժէր զա-
նիկայ :

Վաղղիա պտրտելէն ետքը՝ դարձաւ
Ռուսաստան Պետրոս, ու նորէն խըս-
տութիւնը ձեռք առաւ : Իր Լեքս որ-
դւոյն ընթացքը տժգոհութեան առիթ
տալով իրեն, դատաստան ընել տուաւ
անոր վրայ, և դատաւորք մահուան
դատապարտեցին զիշխանը : Իս բանիս
ցաւէն՝ այդ իշխանը կաթուած մը ու-

նեցաւ, որ մահուան տարաւ զինքը :
Հայրը գնաց տեսնելու իր մեռնող որ-
դին, և կը զուրցուի թէ արցունք թա-
փեր է. բայց ետքը աս թշուառ իշխա-
նին բարեկամներէն մէկ քանին սպան-
նել տուաւ : 1721ին՝ պատուաւոր խա-
ղաղութիւն մը հաստատեց Սուեաթիոյ
հետ, որով ստացաւ զՍիւնիա, Լա-
թոնիա, Ինկերմանիա, և Վարէլիոյ
ու Սիպուրկի կէսը : Ինչ ատեն Ռու-
սաստան իրեն հետեւեալ անուններս
տուաւ. Մեծ, Հայր, Հայրենեայ, և
Կայսր : Իր կենաց մնացած տարիներուն՝
աշխատեցաւ իր մեծամեծ մտածու-
թիւններն ի գործ դնելու : Իսն ժա-
մանակները Լեզկիք տիրելով Լսիոյ
Շամախի քաղաքին, սպաննեցին ա-
նոր մէջի Ռուսերն և ուրիշ բնակիչ-
ները : Իս նախատանաց վրէժխնդիր
ըլլալ ուզելով մեծն Պետրոս՝ Կասպից
ծովը անցաւ, Տերպէնտ քաղաքը պա-
շարեց ու առաւ, ինչպէս նաև ուրիշ ի-
րեք նահանգներ ալ :

Ռազմաթիւ օգտակար հիմնադրու-
թիւններ ու վարժոցներ հաստատեց
Պետրոս Ռուսաստանի մէջ : Հետեւա-
կախումք մը կարգեց 100,000 մարդ-
կանց, որոնք կարգաւորեալ ու զօրա-
ւոր զինուորութիւն ունէին : Եւրոպային
զօրութիւն մը դրաւ՝ 40 առաջին կար-
գի նաւերով ու 400 ցեկանաւերով :
Լմրութիւններ շինեց ըստ յետին կա-
նոններու ամէն հարկաւոր տեղեաց
մէջ : Իեծ քաղաքներու մէջ ընտիր
քաղաքական ոստիկանութիւններ հաս-
տատեց, որովհետեւ առաջ շատ վտան-
գաւոր էր գիշեր աստեն անոնց մէջ պտը-
տիլը : Վարձեալ հիմնեց Ղեմարան մը
նաւուղղութեան, ուր ամէն ազնուա-
կան գերդաստանները բռնադատուած
էին խրկելու իրենց որդւոյ մէկ քանին :
Վարժարաններ դրաւ Սոսկուա, Բե-
դրպուրկ և Վիէվ՝ լեզուաց, գեղեցիկ
դպրութեանց և չափաբերական գիտու-
թեանց համար. գեղերու մէջ ալ դը-
պրոցներ հաստատեց : — Սարժարան
մը բժշկութեան. և հասարակաց դե-
ղավաճառի կրպակ մը ի Սոսկուա, որ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Բարբառանաւորութիւն տախանքը :

մեծ քաղաքներու ու բանակներու համար դեղեր կը հասցընէր : Ինչուան ան ատեն բոլոր տէրութեան մէջ միայն կայսեր համար բժիշկ կար , իսկ դեղաւաճառ ամենեւին չէր գտնուեր : — Հասարակաց դաստիարակութիւն անդամազննութեան : — Վիտանոց մը , ուր բնական պատմութեւ հաւաքում մ' ալ կար : — Տնկոց պարտէզ մը : — Տպարաններ , որոնց հին ու անընթեռնի գրերը փոխել տուաւ : — Թարգմաններ կարգեց Լաբոպայի տէրութեանց ամէն լեզուներուն համար , և անոնցմէ զատ՝ նաև լատին , յունական , գալմուք , մողոլ և չին լեզուաց համար ալ : — Լրբունական գրատուն մը , զորն որ իր Ինգլիա , Հոլլանդիա ու Վերմանիա գնած իրեք մեծ գրատուններէն ձեւացուց : Եւ ամէն բաներէն զատ՝ ընդհանուր փոփոխութիւն մ' ալ ընելէն ետքը իր երկրին մէջ , սկսաւ իր գործոյն վրայ ան բաներն աւելցընել՝ որոնք զարդմըն էին . փոխեց Ռուսաստանի հին ճարտարապետութիւնը , որ շատ տգեղ ու անհարթ էր , և նոր ճարտարապետութիւն մը հնարեց : Իրեն ատեն խել մը տուններ շինուեցան վայելուչ ձևով , քանի մը սլաւատներ , ու հասարակաց շէնքեր : Իր բանակները Վասպից ծովուն գրեթէ բոլոր արևմտեան ափանց տիրած ըլլալով 1722 և 1723 տարիներուն , Պետրոս աս ծովուն յատակագիծն առնել տուաւ , որով առաջին անգամ իմացուեցաւ անոր ճշմարիտ ձևը : Եւսկէց օրինակ մը խրկեց Ռարիզու Վիտութեանց ճեմարանին , որուն պատուոյ անդամ էր :

Կը շարունակուի :

Հնդկաստանի գետերէն շատերը իրենց ընթացքին մէջ սահանքներ կը ձեւացընեն , որոնցմէ ոմանք ուրիշ երկիրներու երևելագոյն ջրվէժներուն հետ կրնան բաղդատուիլ . ինչպէս է Ռուբանաստումի սահանքը , որուն վերայօք համառօտ տեղեկութիւն մը կ'ուզենք տալ օրագրիս մէջ :

Վառնագիդ նահանգին մէջ՝ Վինվէլի քաղքին մօտ է աս սահանքը , և նոյն նահանգին գեղեցկագոյն բնութեւ տեսարանն է : Եղ ու երկայն ձորի մը մէջէն անցնելով՝ երբոր ծայրը հասնիս , կը տեսնես որ հոնտեղէն ջրոյն հեղեղները գահավիժաբար վար կը թափին ու ամենախորունկ լճակ մը կը ձեւացընեն . աս լճակէն ուրիշ նոր գետ մը կ'ելլայ , որ հանդարտ ընթացքով դաշտագետնոյ մը մէջ օձապտոյտ կը ծաւալի : Եւ ձորս շատ հեթանոս տեղացիներ կու գան , որոնք գետոյն սրբազան համարուած ջրերուն մէջ կը լուացուին , և երկրպագութիւններով ու ծնրադրութիւններով կը մեծարեն այս տեղը , զոր հին աւելորդապաշտութեամբ մը ու անհիմն աւանդութիւններով յարգանաց արժանի կը սեպեն :

Վաթուարուտ բլրոյ մը շրջանն ընելով , յանկարծակի սահանքը դիմացդ կը տեսնես : Եւսկէց աղուոր է ու վըսեմ աս երևոյթը , որ աչքով տեսնողը միայն աղէկ կ'ըմբռնէ : 150 ոտք բարձրութենէ վար գլորելու ատեն լայնաբերան ու մեծազանգուած ջուրը՝ բռնութեամբ ճամբայ կը բանայ իրեն այն մեծ ապառաժներուն մէջէն , որոնք իրեն առջևը արգելք կ'ելլան , և փրփրալով ու ահաւոր մռնչմամբ կը յաղթանան : Եւ ետքը լճակին մէջի ժայռին զարնուելով՝ ամպի պէս փրփուր վեր կը հանէ . իսկ իրեն գահավիժման ձայնը , որ սովորաբար մղոնով տեղ կը տարածուի , երբոր հասնի ըսուած քամիին